

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЦУКРОБУРЯКОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Проаналізовано способи регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цукробуряковому виробництві. Описано наслідки впливу митно-тарифного регулювання на вітчизняне виробництво цукру та його конкурентоспроможність. Наведено шляхи розвитку та перспективи налагодження експортно-імпортних операцій.

Ключові слова: цукробурякове виробництво, зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт.

Постановка проблеми. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цукробуряковому виробництві включає в себе різні способи регулювання експортно-імпортних операцій з цукром в цілому та стосовно окремих країн-партнерів. Цей процес поживався на фоні вступу України до Світової організації торгівлі в зв'язку з необхідністю задовольнити вимоги цієї впливової організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку цукробурякового виробництва України розглядаються широким колом економістів-аграрників. Особливої уваги заслуговують праці таких вчених, як П.Саблук, М. Коденська, В.Юрчишин, О.Шпичак, В.Яценко та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження регулювання зовнішньоекономічної діяльності в цукробуряковому виробництві, вплив експортно-імпортних операцій на конкурентоспроможність вітчизняного виробництва галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В процесі відкриття експортних можливостей ключову роль відіграє держава, так як ринки цукру в більшості країн світу максимально зарегульовані (на світовому ринку умови для реалізації українського цукру залишаються несприятливими)

На сучасному етапі експортні поставки цукру стали незначними в силу його неконкурентоспроможності, зменшення обсягів виробництва та інших причин: в 2007 р. було експортовано лише – 5

(0,3% загального виробництва), в 2008 р. – 11 (0,7%), а у 2010 р. білий цукор не експортувався взагалі (табл.1), це при тому, що частка експорту цукру з України в окремі роки (1995-1996 рр.) перевищувала 40 % його виробництва.

Таблиця 1

Динаміка експорту-імпорту білого цукру України, за 1995-2011 роки,

тис. т

Роки	Виробництво цукру		Експорт	Імпорт	Сальдо експортно-імпортних операцій	Частка експорту в загальному виробництві, %
	всього	у тому числі із цукрових буряків				
1995	3894	3500	1700	359	1341	43,7
2000	1780	1552	13	67	-54	0,7
2005	2104	1892	42	44	-2	2,0
2006	2597	2597	22	28	-6	0,8
2007	1860	1860	5	12	-7	0,3
2008	1575	1575	11	62	-51	0,7
2009	1270	1270	25	19	6	2,0
2010	1546	1546	-	84	-84	-
2011	2331	2331	6	38	-38	0,3

Незначне покращення в експорті цукру відбулось у 2012 році (за березень цього року було експортовано більше 16 тис.т цукру). На даний час виробники вже відвантажили за кордон майже 30 тис. тонн цукру, про що повідомив голова правління Національної асоціації цукровиків України "Укрцукор" Микола Ярчук [7]. Основними споживачами українського цукру є: Казахстан, Киргизстан, Молдавія, країни Азії та ін.

Поставки цукру в Україну по імпорту в останні роки також залишаються невеликими (в 2007 та 2008 рр. імпорт білого цукру становив відповідно 12 та 62 тис. т). Однією з причин цього є те, що імпортне мито на цукор в 2001-2008 рр. було досить високим: преференційна ставка – 0, пільгова та повна – 50 %, але не менше 0,3 євро/кг, в 2008 р. після вступу до СОТ (практично з червня) – без останнього обмеження. Протягом 2008-2011 рр. імпорт цукру позбавився в зв'язку із зменшенням внутрішнього виробництва. Аналіз митно-тарифного регулювання експортно-імпортних операцій з цукром в Україні показав, що експортне мито на цукор в Україні, як того вимагала підготовка до вступу та членство в СОТ, не вводились.

В середині 90-х років ХХ ст. Україна виступала активним постачальником цукру до Росії. Починаючи з 2000 року експорт цукру

з України припинився повністю, лише у 2009 році 3 тис. тонн (12,1% від усього експорту) було ввезено до Росії.

З точки зору економічної конкуренції внутрішній ринок цукру Російської Федерації був і залишається прийнятний для поставок українського цукру, Експорт цукру з України до РФ привабливий, але враховуючи скорочення виробництва цукрових буряків та цукру вказує, що ситуація для українських потенційних експортерів не є стабільно сприятливою. Постановою від 29 грудня 2009 р. „Про заходи державного регулювання імпорту товарів, що ввозяться на митну територію РФ з України” Уряд Росії „закрив” свій ринок для українського цукру як мінімум до 2013 р.: згідно документу строк вилучення цукру із режиму вільної торгівлі з Україною продовжений до 1 січня 2013 р. Це означає, що український цукор буде ввозитися в до РФ як і раніше з митом 340 дол. США. Відповідно український Уряд переніс до 1 січня 2013 р. термін вилученні цукру із режиму вільної торгівлі між Україною і Росією.

Не зайвий був би український цукор в країнах Середньої Азії та Близького Сходу. Хоча вихід на світовий ринок сам по собі складний, оскільки маємо проблеми з вартісними, якісними, асортиментними показниками вітчизняного цукру.

Крім того з вступом до СОТ вступив в силу Закон України від 30 листопада 2006 р. який відмінив квотування експорту цукру з України - встановлення квот "В" і "С", прописаних в основному галузевому законі "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" від 17 червня 1999 р. № 758-XIV) – відбулось закриття «шлагбауму" на шляху просування українського цукру на зовнішні ринки [6].

З 1 січня 2007 р. було відмінено вилучення цукру білого з режиму вільної торгівлі з Республікою Білорусь. На митну територію України з Білорусі в 2008 р. поступило 61,3 тис. т. (Український же цукор експортувався переважно до Узбекистану – 4 тис. тонн, Молдови – 3,1 тис. тонн). Мінекономіки України була видана ліцензія на ввезення 98 тис. т. Вочевидь імпортувався з Білорусі цукор тростинного походження, собівартість якого природно нижча бурякового.

В 2009 р. імпорт цукру до України збільшився до 77,2 тис.т також за рахунок поставок із Білорусі (завезено з сусідньої країни 76,5 тис. т). Уряд розглядав навіть питання надання можливості безмитного імпорту 100 тис. т тростинного і бурякового цукру із Білорусі до України до травня 2010 р. Білорусь в свою чергу планувала в кінці квітня 2010 р. здійснити поставку в Україну до

нового цукробурякового сезону 60 тис. т цукру, заснувавши "Білоруську аграрну компанію" як одноосібного потенційного постачальника цукру до України для уникнення обмежень з його імпорту за ціною внутрішнього ринку України. Хоча учасники ринку не виключали вилучення білоруського цукру із режиму вільної торгівлі з країною. У 2011 р. імпорт цукру з Білорусі скоротився.

Разом з тим Україна позбавила себе права на експорт цукру виключивши із Закону України "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" положення про встановлення квоти "В" (граничний розмір поставки цукру за межі України за міжнародними договорами) і "С" (цукор, вироблений понад квоти "А" і "В" і призначений для реалізації виключно за межами країни). Єдиний і останній раз квота "В" була встановлена на 2006/07 (постанова Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо державного регулювання виробництва і реалізації цукру та цукрових буряків" від 20 лютого 2006 р. № 171) в обсязі 1840 тис.т. Проте 30 листопада 2006 року прийнятий Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" № 403-V, який відмінив встановлення державою квоти "В" і "С" з дня вступу України до Світової організації торгівлі.

Таким чином, як у випадку цукру з цукрових буряків чи тростини, так й інших видів цукру та сиропу гармонізація українського законодавства до вимог СОТ позначилась на рівні імпортного мита послабленням митних економічних бар'єрів імпорту продукції до України особливо в умовах гривневого зростання курсу євровалюти.

«Удосконалення» митно-тарифного регулювання поставок сировини для виробництва цукру в Україні (відсутність виваженості та передбачуваності у запровадженні мита того чи іншого рівня) спровокувало також негативні наслідків щодо розвитку вітчизняного підкомплексу.

Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор» прогнозує значне погіршення стану галузі при ввозі в країну цукру-сирцю у відповідності з узятими Україною перед Світовою організацією торгівлі зобов'язаннями, тому що бурякове виробництво об'єктивно не конкурентоздатне з тростинним через природно вищу собівартість. За розрахунками асоціації у випадку ввозу в Україну цукру-сирцю в обсязі 260 тис. тонн в країні закриється більше 20 цукрових заводів середньої потужності, виробництво цукрових буряків зменшиться, державний бюджет недоотримає доходи від цукрової галузі [7].

Одним із основних шляхів забезпечення збереження конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку цукру вважаємо встановлення достатнього рівня "захисних" ставок митних тарифів на імпортований цукор. Ставки ввізних мит на цукор в Україні нижчі, ніж в інших країнах світу

Україною втрачений експортний потенціал цукру – обсяги виробництва та експорту продукції різко скоротились.

Прогнозується значне погіршення стану галузі при ввозі в країну цукру-сирцю у відповідності з узятими Україною перед Світовою організацією торгівлі зобов'язаннями, тому що бурякове виробництво об'єктивно не конкурентоспроможне з тростинним через природно вищу собівартість.

Непослідовність державних рішень щодо політики імпорту цукру (зокрема з Білорусі) та практична сторона як їх результат зумовили поставки продукції, що мали демпінговий вплив на цінову ситуацію на ринку цукру в Україні й давали значні економічні переваги імпортерам над внутрішніми товаровиробниками особливо в умовах сезонних цінових коливань.

Непостійність урядових рішень і нестабільність відносин з Російською Федерацією позбавили України економічно вигідного партнера для розвитку експортно налаштованого цукробурякового виробництва.

З метою захисту вітчизняного цукрового виробництва Верховна Рада виключила цукор українського походження, що ввозиться в Україну із переліку товарів, які не обкладаються митом (Закон України від 15 квітня 2008 р. № 273-VI) [3]. Документом також введено мито на товари, що вироблені на території, де запроваджений митний режим спеціальної митної зони, а також товарів, вироблених в митному режимі переробки на митній території України із давальницької сировини іноземного замовника.

Україна втратила право на експорт цукру виключивши із Закону України "Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру" положення про встановлення квоти "В" (граничний розмір поставки цукру за межі України за міжнародними договорами) і "С" (цукор, вироблений понад квоти "А" і "В" і призначений для реалізації виключно за межами країни) , який вступив в силу з вступом до СОТ.

Висновки. Одним із основних шляхів забезпечення збереження конкурентоспроможності продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку цукру вважаємо встановлення достатнього рівня «захисних» ставок митних тарифів на імпортований цукор.

Гармонізація українського законодавства до вимог СОТ в частині митно-тарифного регулювання експортно-імпортного регулювання на ринку цукру призвела до послаблення митних економічних бар'єрів імпорту продукції до України.

Список літератури:

1. Закон України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» від 17 червня 1999 р. № 758-XIV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 32, ст.268
2. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про державне регулювання виробництва і реалізації цукру» щодо декларування наявності цукру (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 36, ст.365)
3. Закон України „Про Митний тариф України” від 5 квітня 2001 р. із змінами стосовно товарної групи 17 „Цукор і кондитерські вироби з цукру” по 17 грудня 2008 р.
4. Проект ЗУ "Про внесення зміни до статті 1 ЗУ "Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини" № 3301 від 20 жовтня 2008 р.
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про заходи щодо державного регулювання виробництва і реалізації цукру та цукрових буряків" від 20 лютого 2006 р. № 171
6. Стасіневич С. Перспективи «солодкого» ринку/Пропозиція – 2007. - № 1, с. 34-37
7. Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор» // [Електроний ресурс] <http://sugarua.com>

O.P. KHAETSKA. GOVERNMENT CONTROL OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN CUKROBURYAKOVOMU PRODUCTION

The methods of adjusting of foreign economic activity are analysed in a cukroburyakovomu production. The consequences of influence are described custom-tariff adjusting on the domestic production of sugar and his competitiveness. The ways of development and prospect of adjusting of export-import operations are resulted.